

Received-Makale Geliş Tarihi 14.09.2024
Published-Yayınlanma Tarihi 30.11.2024
Volume-Cilt (Issue-Sayı), ss/pp 11(113), 2188-2197

Research Article/Araştırma Makalesi
10.5281/zenodo.14257174

Doç. Dr. Tuğba Belenli

<https://orcid.org/0000-0002-5923-9222>
Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Ankara/ TÜRKİYE
ROR Id: <https://ror.org/054xkpr46>

Barış Gönüllüleri ve Gazi Eğitim Enstitüsü¹ **Peace Corps And Gazi Education Institute**

ÖZET

Barış Gönüllüleri, Soğuk Savaş döneminde dünyanın birçok ülkesine gönderilen ve gittikleri ülkelerde İngilizce eğitimi, sağlık, toplumsal kalkınma ve diğer bazı alanlarda çalışan gönüllülerin hizmet verdikleri gönüllülük projesidir. Türkiye de barış gönüllüsü kabul eden ülkelerden birisidir. Gönüllüler gittikleri ülkenin kültürünü tanımak, Amerikan kültürünü dünyaya tanıtmak ve çalıştıkları alanda tecrübe edinmek gibi amaçları gerçekleştirmeye çalışmışlardır. Türkiye’de eğitim alanında çalışan gönüllülerin hizmet verdikleri kurumlardan birisi de Gazi Eğitim Enstitüsü (GEE-bugünkü adıyla Gazi Eğitim Fakültesi)’dür. Enstitü hem gelen gönüllülere Anadolu’ya uyum sağlamaları için uyum eğitimi vermiş hem de İngilizce öğretmenliği bölümünde gönüllülerden öğretim üyesi olarak faydalanılmıştır. Bu çalışmada, gönüllülerin GEE’ye gelişleri, faaliyetleri ve kendilerine karşı kamuoyunun tepkisi Dışişleri Bakanlığı Diplomatik Arşiv Dairesi belgeleri, dönemin gazeteleri ve gönüllülerin ülkelerine döndükten sonra kurdukları internet paylaşım sitesine gönderdikleri kendi anıları temel alınarak incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Amerikan Barış Gönüllüleri, Amerika, Türkiye, Dış Politika, Gazi Eğitim Enstitüsü.

ABSTRACT

Peace Corps is a volunteering project in which volunteers are sent to many countries of the world during the Cold War and work in English language education, health, social development and some other fields in the countries they go to. Türkiye is one of the countries accepting Peace Corps volunteers. Volunteers tried to realize their goals such as getting to know the culture of the country they went to, introducing American culture to the world and gaining experience in the field they worked in. One of the institutions in Türkiye where volunteers working in the field of education served was the Gazi Education Institute (today known as Gazi Faculty of Education). The Institute not only provided the volunteers with orientation training to help them adapt to Anatolia but also utilized them as lecturers in the English language teaching department. In this study, the arrival of the volunteers to the GEE, their activities and the public reaction to them are analyzed based on the documents of the Diplomatic Archives Department of the Ministry of Foreign Affairs, the newspapers of the period and the memories of the volunteers themselves, which they posted on the internet sharing platform they established after their return to their home country.

Keywords: American Peace Corps Volunteers, USA, Türkiye, Foreign Policy, Gazi Education Institute.

1. GİRİŞ

Barış gönüllüleri, 1962-1971 yılları arasında Türkiye’ye gelerek başta İngilizce eğitimi olmak üzere; tarım, sağlık, toplumsal kalkınma sosyal hizmetler ve turizm sahasında çalışan genç Amerikalıların adıdır.

Yabancı dil öğretimi faaliyeti siyasi güç ve uluslararası ilişkilerin bir parçasıdır. Bu ilişkiler neticesinde Türkiye’de 1910’dan 1940’a kadar eğitim gören birçok Türk’ün Almanca ya da Fransızca öğrendikleri bilinmektedir. İkinci Dünya Savaşı’nın sonundan itibaren ise Türkiye’nin ABD’nin yakın müttefiki olması nedeniyle yabancı dil eğitiminde İngilizce eğitimi ön plana çıkmıştır. Bu durumda Türkiye’nin giderek artan bir şekilde İngilizce öğretmenine ihtiyacı olmuştur (English Language Programs of the Agency For International Development, 1967, s. 91). Belirtmek gerekir ki bu dönemde ortaokul ve lise öğrencileri için yabancı dil eğitiminin zorunlu olması da İngilizce öğretmeni ihtiyacını acil hale getirmiştir (Doran, 1969, s. 1).

¹ Bu çalışma, 1-5 Ekim 2018 tarihinde düzenlenen 18. Türk Tarih Kongresi’nde sunulan “Barış Gönüllüleri ve Gazi Eğitim Enstitüsü” başlıklı sözlü bildirisinin yeni belgeler ışığında genişletilmiş ve gözden geçirilmiş halidir.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında yoğunluk kazanan Türk-ABD siyasi ilişkileri Türk eğitim sistemini hem eğitim programları hem de öğretmen eğitimi alanlarında etkilemeye başlamıştır. ABD 1950-60 yılları arasında ikili anlaşmaların gereği olarak Türkiye'ye çeşitli alanlarda hizmet veren uzmanlar göndermiş, sonrasında Türkiye'ye daha alt düzeyde görevler için Barış Gönüllüsü gönderilmeye başlanmıştır (Altunya, 2006, s. 821). Teşkilatın kurucusu ABD Başkanı John F. Kennedy'dir. Kennedy, bu teşkilatı takip ettiği dış politika kararlarının (New Frontier) bir parçası olarak görmüş; gelişmekte olan ülkelere yardım etmek üzere sağlık, eğitim, toplumsal kalkınma ve diğer bazı hizmetleri sağlamak üzere binlerce gencin bu ülkelere gönderilmesini istemiştir. Kennedy'nin gelişmekte olan ülkelere yönelik politikasının temel ilkesini, kendi kendine yetme ve ekonomik güçlendirme oluşturmuştur. Barış gönüllülerinin en dikkate değer çalışmaları aslında Afrika ve Latin Amerika'da olmakla birlikte Türkiye'ye gönderilen grupları da içermektedir (Summitt, 2002, s. 34).

Gönüllü gönderilen ilk ülkeler Gana, Tanganyika, Kolombiya, Şili ve Filipinler'dir (Shriver, 1964, s. 16). 1962 yılında 17 ülkede 3.517, 1963'de 45 ülkede 3.701, 1964'de 44 ülkede 7.501, 1965'de 45 ülkede 6.104, 1966'da 45 ülkede 7.601, 1967'de 51 ülkede 5.766, 1968'de 57 ülkede 5.689 barış gönüllüsü görev almıştır (Özbalkan, 1970, s. 100).

1960 seçimlerinde Kennedy'nin bir seçim vaadi olarak ortaya attığı gönüllülük projesi önerisi, üniversite öğrencileri tarafından yoğun olarak desteklenince, örgütün hızla kurulması yoluna girilmiştir. Teşkilatın kurucusu Kennedy teşkilatın başına yönetici olarak Sargent Shriver'i atamış, Shriver teşkilatı etkili ve gerçekçi bir organizasyon haline getirmiştir. Kendisi 1964 yılında Türkiye'yi ziyaret etmiş ve gönüllüler ve başta İsmet İnönü olmak üzere Türk yetkililer ile de görüşmüştür (Erken, 2015, s. 52; Shriver, 1964, s. 36).

Barış gönüllüleri projesine Kennedy Başkan seçildikten hemen sonra başlanmış, kanun Kongre tarafından onaylanmadan gönüllüler ilgili ülkelere gönderilmeye başlanmıştır. Amerikan kamuoyunda, başlangıçta bir seçim kampanyası düşüncesi olarak ortaya atılan bu fikrin, bir Amerikan kurumunun tesis edilmesiyle sonuçlanmasına oldukça hayret edenlerin olduğu görülmüştür (Shriver, 1964, s. 11). Amerikan kamuoyunda ve o dönemin Amerikan gazetelerinde teşkilatın asker kaçakları için bir sığınak olacağı iddia edilmiş ve hatta teşkilat "*çocukların girişimi*" denilerek küçümsenmiştir (Akol, 1967, s. 9). Bu iddiaların siyasi rakipler tarafından ortaya atıldığı anlaşılmaktadır. Teşkilata başvuran gönüllülerin aileleri de başlangıçta bu göreve mesafeli yaklaşmışlardır. Gönüllülerden Woods, ailelerinin kendilerine vakitlerini boşa harcadıklarını ve ABD'de gerçek bir işe girmelerini tavsiye ettiklerini ifade etmiştir (Smith ve Olson, 2015, s.1, 3, 4). Bu eleştirilere rağmen kısa sürede büyük başarı elde eden teşkilat 1964 yılına gelindiğinde, Kennedy yönetiminin en orijinal ve gerçek bir başarı politikası olarak kabul edilmiştir (Shriver, 1964, s. III).

ABD Kongresi 22 Eylül 1961 tarihinde teşkilatın kurulmasına dair kanunu onaylamıştır. "Barış Gönüllüleri Yasası" adı verilen kanunda teşkilatın amaçları şu şekilde ifade edilmiştir:

Birleşik Devletler Kongresi;

- İlgili ülkelerin ve bölgelerin insanların yetişkin insan gücüne olan ihtiyaçlarını gidermede yardımcı olmak,

-Hizmet edilen milletlerde Amerikan milletine karşı daha dostane bir anlayış geliştirmeye çalışmak

-Amerikalıların öteki ülkelerin insanlarını daha iyi anlamalarını sağlamak,

-Bu ülkelerin, yabancı ülkelerde hizmet edecek yeterlilikte ve gerektiğinde güç koşullar altında çalışmaya hevesli Amerikalı kadın ve erkeklerden yararlanmalarını sağlayacak bir Barış Gönüllüleri Örgütü aracılığıyla dünya barışını ve dostluğunu geliştirmenin, bu yasanın amaçları ve Birleşik Devletlerin politikası olduğunu açıklar (Durmaz, 2013, s. 122; Eşel, 2014, s. 25-26; Parlak, 2015, s. 294).

2. TÜRKİYE'DE BARIŞ GÖNÜLLÜLERİ

Türkiye ve ABD arasında imzalanan "Barış Gönüllüleri" anlaşması (Milliyet, 24.8.1962, s. 3), Türkiye'ye resmî bir ziyaret gerçekleştiren ABD Başkan Yardımcısı Lyndon B. Johnson'un 26 Ağustos 1962'de gerçekleştirdiği Ankara ziyareti sırasında imzalanmıştır (Milliyet, 18.8.1962, s.3; Milliyet, 26.8.1962, s. 7). ABD Başkan Yardımcısı Johnson, Türkiye ziyareti sırasında Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel ve Başbakan İsmet İnönü ile görüşmüştür (Akşam, 28.8.1962, s. 3). Johnson henüz ziyaret için yola çıkmadan önce ABD'de basın mensuplarına yaptığı açıklamada Türkiye'yi överek, Türk dostluğunun kendileri için çok

önemli olduğunu ifade etmiştir (Milliyet, 24.8.1962, s. 3). Johnson'un bu sözlerine rağmen Türkiye, teşkilat bünyesinde gelen barış gönüllülerin çoğu için bilinmeyen bir ülkedir. Türkiye'ye gelen gönüllülerden Woods, Türkiye'ye geleceklerini öğrendiklerinde haritayı açıp Türkiye'nin yerine bakmak zorunda kaldıklarını itiraf etmiştir (Woods & Olson, 2015, s. 6). Elbette bu durumun sadece Türkiye için geçerli olduğunu düşünülmemelidir. Barış gönüllülerin gittikleri ülkeler hakkında bilgi sahibi olmamaları anlaşılabilir, her şeyden önce çoğu zaten sadece lise mezunudur ve bu durumda Amerikan lise sisteminin dünya ülkeleri ve coğrafi bilgileri hakkında yeterli bilgileri vermediği düşünülebilir. Teşkilat yöneticileri de zaten bu durumun farkındadır ve barış gönüllülerine hem görevlerine başlamadan önce ABD'de hem gittikleri ülkelerde bir "uyum programı" verilerek gidecekleri ülkeler hakkında kısa ve öz bir eğitim verilmiştir.

ABD'de teşkilat hakkında siyasî rakiplerin eleştirilerde bulunduğu gibi anlaşmanın kabulü sırasında Türk siyasetçileri tarafından da çeşitli itirazlar sergilendiği görülmüştür. Kanun hakkında Cumhuriyet Senatosunda yapılan oturumlardan bir tanesinde Niyazi Ağırnaslı kanunun aceleye getirildiği düşüncesinden hareketle *"Bu 1961 veya 1962 senesinde yazılmış bir mektupla ve sadece dosta itimadımızdan doğan, belki tam tetkik fırsatı bulmadan peki, eyvallah deyip kabul edilmiş bir anlaşma mahiyetini taşıyor."* (Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi, 1965, s. 641) yorumunda bulunmuştur.

Münferit olduğu anlaşılan bu itirazlara rağmen imzalanan Barış Gönüllüleri anlaşmasına göre, otuz dokuz kişilik (Hanson, 2017, s. 3) ilk gönüllü grubu Türkiye'ye gelmiştir. İlk gelen bu gönüllü grubunun Türkiye'deki ortaokul ve liselerde İngilizce eğitimi alanında çalışmak üzere geldikleri anlaşılmaktadır. Dünyada ve Türkiye'deki uygulamalara bakıldığında, barış gönüllülerinin çalışma alanlarının başında yabancılara İngilizce öğretme programının geldiği anlaşılmaktadır. Bu program teşkilatın temel hedeflerini gerçekleştirme konusunda oldukça başarılı olarak görüldüğünden diğer hizmet alanları içerisinde öncelikli bir konuma sahip olmuş ve önem verilmiştir (Eşel, 2014, s. 44).

Yapılan anlaşmayla bir ülkeye gönderilecek görevlilerin her şeyden önce görev yapacakları ülke tarafından talep edilmiş olmaları şarttır. Barış gönüllüleri Türkiye Müdürü John P. Corey, İngilizce öğretmeni talep edilirken takip edilmesi gereken prosedürü Türkiye Millî Eğitim Bakanlığı Dış Münasebetler Genel Müdürlüğüne gönderdiği yazdığı yazıda şöyle tarif etmiştir;

Her yıl dünyanın muhtelif yerlerinden barış gönüllüsü İngilizce öğretmeni taleplerinde bulunulur. Bu talepler talebi yapan ülkedeki barış gönüllüleri temsilcisi tarafından Washington'a duyurulur. Ancak talebin geldiği ülkedeki barış gönüllüleri temsilcisinin ülkeye gelecek gönüllü sayısında çok dikkatli olması ve her gönüllünün kendisinde layığı ile istifade edileceği bir göreve atanacağından emin olduktan sonra o ülkeye istenilen sayıda gönüllünün, toplanmış olan genel gönüllü sayısından ayrılarak talepte bulunan ülke için eğitilmesini Washington'a tavsiye eder (Altunya, 2006, s. 824).

Türkiye'ye gelen gönüllüler için de aynı prosedür izlenmiştir. Gönüllüler ayrıca Türkiye'de çalıştıkları resmî ya da özel kurumların doğrudan doğruya denetimi altında çalışmışlar, çalıştıkları kurumun asli elemanı gibi muamele görmüşlerdir (TDA/Fon Kodu: 54/Belge No: 1727571).

Teşkilat gönüllü gönderdiği ülkelerde teşkilat yöneticilerini kendisi atamış ve hiyerarşik bir yapı oluşturmuştur. David Weinman, 1962-63 yıllarında Türkiye'deki ilk barış gönüllüleri temsilciliğini vekâleten yürütmüştür. İlk asli temsilci ise 1963 yılında göreve başlayan Ross Pritchard'dır (Shriver, 1964, s. 233). Pritchard, teşkilatın ilk Türkiye genel müdürü olup kendisi eski bir kolej profesörü ve ABD Kongresi adaydır. Sonraki genel müdür eski MIT profesörlerinden Dr. David Berlew, ondan sonraki de J. Vaughn olmuştur. Dördüncü genel müdür eski bir gazeteci ve eski Sierra Leone barış gönüllüleri temsilcisi Donovan McClure'dir. 1968 yazında Türkiye'ye gelen Jack Corey, son genel müdürdür (Weinman, 2014). Gönüllüler arasında farklı bir bağ ve bağlılığın olduğu bir ilişki kuran ilk gayri resmî temsilci Weinman, Türkiye'ye gelen ilk gönüllülerden bütün öğretmenlerin dağınık bir şekilde de olsa, Türkiye'nin Batı bölgesine gönderilmesini Türk yetkililerle görüşerek başarmıştır (Hanson, 2016). Gönüllülerin arasından Ankara'daki resmî temsilciler ve gönüllülerin kendi aralarında iletişim kurabilmeleri için "gönüllü liderleri" seçilmiştir (Kinsman, 2017, s. 5).

Türkiye'de çalışan barış gönüllülerinin sayısı yıllara göre şöyledir; 1962'de 39, 1963'te 142, 1964'te 319, 1965'te 527, 1966'da 447, 1967'de 220, 1968'de 236, 1969'da 164, 1970'de 1 ve 1971'de 1 gönüllü (Eşel, 2014, s. 51). ABD kaynaklarında, Türkiye'de 1962-1971 yılları arasında toplam 1.460 barış gönüllüsünün çalıştığı ifade edilmiştir (peacecorps, t.y.). Bu süreçte en fazla İngilizce eğitimi olmak üzere, toplumsal

kalkınma, sağlık, sosyal hizmetler ve turizm alanlarında çeşitli faaliyetlerde bulunan gönüllüler toplam on yedi ayrı grup halinde Türkiye'ye gelmişlerdir (arkadaslar, 1992, s. 76).

3. GAZİ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ VE BARIŞ GÖNÜLLÜLERİ

Türkiye barış gönüllülerine yönelik istihdam taleplerinin, sağlanan bu imkânın en çok ihtiyaç duyduğu alanda ve kontrollü bir şekilde olmasına özellikle dikkat etmiştir. Bu noktada gönüllülerin en çok eğitim sektöründe ve özellikle büyük şehirlerdeki eğitim kurumlarında İngilizce öğretmeni olarak çalışmaları en uygun faaliyet alanı olarak göze çarpmaktadır (TDA/Fon Kodu: 54/Belge No: 1620238). GEE de dönemin en önemli eğitim kurumlarından birisi olması hasebiyle gönüllülerin istihdam edildikleri yerlerin başında gelmiştir.

Türkiye'de 1968 yılından itibaren gönüllülerin hizmet alanları içerisinde yer alan toplum kalkınması ve hemşirelik programlarının sonlandırılmasına karar verilse de daha yararlı oldukları görülen İngilizce öğretmenliği alanında çalışmaya devam etmelerine izin verilmiştir. Zaten başlangıcından itibaren en fazla sayıda gönüllünün çalıştığı alan İngilizce eğitimi olmuş gönüllülerin %85'i İngilizce öğretmeni olarak çalışmıştır (TDA/Fon Kodu: 54/Belge No: 1727571). Türkiye'deki barış gönüllüleri hakkında önemli bir çalışması bulunan Özbalkan ise Türkiye'ye gelen barış gönüllülerinin çalıştıkları programlar içerisinde İngilizce öğretimi veren gönüllü sayısının 803 (%67,0) ve üniversitelerde okutmanlık görevi yapanların sayısının 37 (%3,0) olduğunu ifade etmiştir (Özbalkan, 1970, s. 163).

Eğitim alanında çalışan gönüllülerin 1/3'ü yüksek dereceli okullarda görev almış olup (TDA/Fon Kodu: 2387/Belge No:8817640) GEE'den başka Hacettepe Üniversitesi, ODTÜ, Ege Üniversitesi ve Atatürk Üniversitesi de gönüllülerin hizmet verdikleri diğer yükseköğretim kurumlarıdır (TDA/Fon Kodu: 54/Belge No: 1727571). "Amerikan Barış Gönüllüleri" başlıklı bir broşür hazırlayan (Ankara'da yayımlanan Daily News gazetesi muhabiri) Emel Erturer, broşürde bu okullarda eğitim veren gönüllülerin ya ihtisas derecelerinin yüksek olduğunu ya da bu alanda daha önce de çalışmış tecrübeli öğretmenler olduklarını ifade etmiştir (TDA/Fon Kodu: 2387/Belge No:8817640). Barış gönüllüleri yöneticilerinin verdiği bilgilere göre Türkiye'ye eğitim alanında hizmet vermek üzere gönderilen öğretmenler, "en tecrübeli ve ehliyetli" barış gönüllüleridir ve teşkilat yöneticileri tarafından özel olarak seçilip gönderilmişlerdir. Türkiye'de eğitim programlarında çalışan gönüllülerin toplam sayısı 5.351 olup, bunlardan üniversitelerde öğretim görevlisi-okutman olarak çalışanlar 262, çeşitli alanlarda İngilizce öğretmeni olarak çalışanlar 2.097 kişidir (Özbalkan, 1970, s. 75). Eğitim programlarında çalışan bu 5.351 gönüllüden 2.661'ı eğitim alanında tecrübelidir, öğretim belgesi bulunanların oranı ise %40'dır. Bunların içinde üniversitelerde öğretim üyesi olarak çalışanlarda durum daha iyi gözükmemektedir; bunlardan 262 gönüllüden, 251'i tecrübelidir (Özbalkan, 1970, s. 75-76). Gönüllülerin Kolej eğitimi almış olmalarının şart olmayıp eğer mezunsa teşkilata kabul edilme şansının arttığı bilinmektedir (Wilson & Wilson, 2011, s. 44.). Fakat teşkilata yönelik eleştirilerin başında gönüllülerin çoğunlukla lise mezunu olmaları gelmektedir. Dolayısıyla Enstitülerde çalışanların yüksek öğretim mezunu ya da tecrübeli olmalarına dikkat edilmesi bu kurumlara verilen önemi göstermektedir.

Barış gönüllüleri GEE kurumunda iki şekilde yer almışlardır. İlk olarak Türkiye'ye gelen barış gönüllüleri görev yerlerine gitmelerinden önce bu kurumda uyum eğitimi almışlardır. Ayrıca İngilizce okutmanları GEE bünyesinde yetiştirilen İngilizce öğretmenliği bölümünde öğretim üyesi olarak çalışmışlardır.

1962 yılında ABD'deki Maryland Üniversitesinde üç ay eğitim gördükten sonra Türkiye'ye gelen gönüllüler üç haftalık uyum eğitimini GEE'de almışlardır (Kinsman, 2017, s. 5). Uyum eğitiminin amacı gidilen ülkenin geleneklerini ve toplumun hayat görüşünü anlamaktır. Türkiye'ye gelenler de Anadolu hayatına adapte olmak üzere uyum eğitimlerini GEE'de almışlardır (Hanson, 2017, s. 3). Gönüllü grubunun yarısı burada eğitim görürken hastalanmışlar ve "En azından sıcak bir mercimek çorbası içebilseydik" diyerek durumlarından yakınmışlardır. Gönüllülerden birisi olan Hanson ayrıca odalarındaki sürahilerdeki suların çok eskimiş görüldüğünü, içine kendilerine söylendiği gibi iyot atıklarında sararmaya başladığını fakat dersten odalarına döndüklerinde suları tekrar eski hallerinde bulduklarını anlatmıştır (Hanson, 2016). Yine Hanson'a göre, GEE'nin etkileyici bir görünüşü vardır. Hanson Enstitüdeki ilk gününde yedikleri yemekleri anlatmıştır. Burada kaldıkları üç hafta boyunca gönüllülerin çoğu hastalanmış, bazıları alışık olmadıkları yemekler ve içtikleri su nedeniyle hastaneye kaldırılmıştır. Sonradan geriye baktıklarında, kendilerinin içine sarı iyot tabletleri koydukları sürahilerin temizlikçiler tarafından döküldüğünü anlamışlardır. Türkiye'ye gelen ilk gönüllülerden olan Hanson, GEE'yi "hiçbirinin unutamayacağı bir halka ve Türkiye'yle hayat boyu sürecek sevgilerinin anakapısı" olarak hatırlamaktadır (Hanson, 2010, s.1).

1963 yılında yirmi yedi erkek ve on iki kadın barış gönüllüsünün GEE’de uyum eğitimi aldıkları anlaşılmıştır (Eşel, 2014, s.73). Yaşları 21-25 arasında değişen bu kafiye, İngilizce öğretmeni olarak çalışmadan önce, üç hafta boyunca GEE’de Türkçe, Tarih, Türk eğitim sistemi ile pedagojik formasyon eğitimi görmüşlerdir. Gönüllüler bu uyum eğitiminden sonra Bandırma, Bolu, Bursa, Adapazarı, Çankırı, Çorum, Karabük, Kütahya dâhil on iki şehre öğretmen olarak gönderilmişlerdir (Durmaz, 2013, s. 91).

Genel bir uygulama olarak Türkiye’de ve gönüllü gönderilen her yerde barış gönüllülerinin bütün masrafları Barış Gönüllüleri Teşkilatı tarafından karşılanmıştır. Barış Gönüllüleri Kanunu’na ve uygulamasına bakıldığında gönüllülerinin maaşlarının teşkilat yani ABD Hükümeti tarafından ödendiği bilinmektedir (Peace Corps Volunteer Handbook, s. 25). Fakat farklı bir uygulama olarak GEE’de gönüllülere verilen uyum eğitiminin masrafları MEB tarafından karşılanmıştır. Enstitü yatılı bir kurum olduğundan kalacak yer ve eğitim verme meselesi zaten masrafsız olarak çözülmüş, sadece gönüllülere verilen yemek için ek bir bütçe eklenmiştir (TDA/Fon Kodu: 2387/Belge No:8068538). Teşkilat müdürü Ross Pritchard, bu uygulamayı örnek göstererek, MEB bünyesinde çalışan diğer gönüllü öğretmenlerin de kalacak yer masraflarının MEB tarafından karşılanmasını istemiş, Türk yetkililerce Enstitünün zaten yatılı bir kurum olduğundan kalacak yer ve eğitim meselesinin ek bir masraf gerekmeden çözüldüğü, sadece yemek için ilave bir masraf yapıldığı cevabı verilmiştir (TDA/Fon Kodu: 2387/Belge No:8068538). Nitekim bu gönüllülerin sayısının Türkiye’de çalışan barış gönüllüleri hakkında hazırlanan çeşitli belgelerde GEE başlığında değil MEB altında yer almış olması bağlı oldukları kurumun MEB olduğunu göstermektedir (TDA/Fon Kodu: 54/Belge No: 1620238; TDA/Fon Kodu: 54/Belge No: 1727571; TDA/Fon Kodu: 2303/Belge No: 5084618; TDA /Fon Kodu: 54/Belge No: 5171617; TDA/Fon Kodu: 2387/Belge No:6287148; TDA/Fon Kodu: 2387/Belge No:7441328). Örneğin Aralık 1966-Ocak 1967 devresinde Türkiye’de çalışan gönüllülere ait bir tabloda ODTÜ, Hacettepe Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi, Ege Üniversitesi ve Ankara Üniversitesi bünyesinde çalışanlar yer alırken GEE yer almamıştır. Burada çalışanlar MEB bünyesinde çalışan 225 kişinin içerisinde yer almış olmalıdır (TDA/Fon Kodu: 2303/Belge No: 9174454). Başka bir belgede MEB bünyesinde çalışanların sayısı hakkında hazırlanan tabloda MEB ifadesinden sonra (ortaokul, lise ve Enstitülerde) şeklinde açıklama yapılması Enstitülerin bağlı olduğu kurumun MEB olduğunu göstermektedir (TDA/Fon Kodu: 2303/Belge No: 9837080).

Gönüllülerin GEE bünyesinde İngilizce okutmanı olarak çalışmaya başlamaları ise 1964-65 eğitim-öğretim yılından itibaren başlamıştır. Buradaki uygulama başarılı görülmüş olacak ki, İstanbul Üniversitesi de 1967-68 eğitim-öğretim yılından itibaren İngilizce öğretim programında gönüllüleri öğretim üyesi olarak görevlendirmeye başlamıştır (TDA/Fon Kodu: 2387/Belge No:7441328). GEE İngilizce bölümünde 1965 yılında dört, 1966-67 öğretim yılında sekiz, 1967-68 öğretim yılında dokuz, Eylül 1968’de on bir, 1969-70 döneminde ise on iki barış gönüllüsü İngilizce bölümünde öğretim üyeliği yapmıştır. Bunlardan isimleri tespit edilebilenler şunlardır; Daniel Cronin, Michael Roman, Timothy Roman, Dennis DiDonato, William Shuey, Corrine Merkel, Robert Imlah, Saron Buckley, Richard Thornton, Judy Morris, Robert Swigart, Barbara Thornton (TDA/Fon Kodu: 2387/Belge No:6182052; Soysal, 2010, s. 170). Richard Lilly, Tarry Davis, Jack Barkenbus (TDA/Fon Kodu: 2387/Belge No:6183222), Mathew Halonen Flicka Tate (TDA/Fon Kodu: 2387/Belge No:6184268).

Barış Gönüllüleri yöneticisi Jack Vaughn, ABD’deki (özellikle yoksul öğrencilerin eğitim gördüğü) okulların yöneticilerine mektup göndererek geri dönen gönüllülerden İngilizce eğitimi alanında çalışanları bu okullarda istihdam etmek istediklerini iletmiştir. Görünüşe göre Vaughn, bu hizmetin ve tecrübenin sadece yurtdışında değil yurtiçinde de geniş oranda kullanılması gerektiğini düşünmüştür. Zaten o dönemde ABD’de eski barış gönüllüsü öğretmen çalıştıran okullar vardır. Vaughn’a göre, barış gönüllüsü İngilizce öğretmenlerinin avantajları oldukça fazladır; gönüllü öğretmenler oldukça zorlayıcı şartlarda başarılı olduklarını göstermişler, 70-80 öğrencili sınıflarda ders yapmışlar, öğrencilerle iyi anlaşabilmek için gittikleri ülkenin dilini öğrenmişlerdir. Her şeyden önemlisi gönüllülerin öğrencilere kendileri için bir yabancı dil öğrenme konusunda güven vermiş olmalarıdır. Teknolojik ve materyalist bakış açısının güçlü olmaya başladığı bu dönemde insan potansiyelini geliştirmeye odaklanan bu akış açısı oldukça kıymetli görülmüştür. Gönüllüler öğrencilerin kendi kaderini değiştirme gücünü fark etmelerini sağlamışlar bu da özyönetim sorumluluğu almalarını sağlamıştır (TDA/Fon Kodu: 2387/Belge No:8817551).

Teşkilat ve Türk Hükümeti tarafından İngilizce eğitimi alanında çalışan gönüllülerin sağladıkları fayda ve karşılaşılan sorunların tespit edilmesi için bir program planladıkları anlaşılmaktadır. Buna göre bu alanda çalışan gönüllülere şu sorular yöneltilecektir;

- Gönüllü kaç saat ders vermektedir?
- Her sınıfta kaç öğrenci vardır?
- Gönüllü, İngilizce öğretmeni olarak ne kadar sağlamaktadır ve bu fayda nasıl ölçülmektedir?
- Gönüllüler sınıfta disiplin problemleriyle karşılaşmakta mıdır?
- Okulun yeterince İngilizce öğretmeni var mıdır?
- İngilizce öğreniminden öğrenci nasıl faydalanmaktadır?
- Şayet varsa, gönüllünün birlikte çalıştığı öğretmenlerin eğitim metoduna ne gibi tesirleri olmaktadır? Onların gönüllünün eğitim metoduna ne gibi tesiri vardır?
- Gönüllü yöneticisi ile iyi geçinmekte midir? Diğer öğretmenlerle arası nasıldır?
- Gönüllü ders dışı faaliyetlere katılmakta mıdır? Bu gibi faaliyetlerin ne gibi faydaları olmaktadır?
- Gönüllünün yerine başka bir gönüllü getirilmeli midir?

Kontrol ve deney grupları seçilerek öğrencilerin Türk İngilizce öğretmenlerinden ve barış gönüllüsü İngilizce öğretmenlerinden ders alanların bilgi seviyesi ölçülecektir. Bu sorulara verilen cevaplar, İngilizce eğitimi programının zayıf yönlerini tespit etmeye yarayacaktır. Belirtmek gerekir Türk yetkililer bu program hakkında görüş bildiren bir not hazırlayarak Türk öğretim görevlileri ile gönüllü İngilizce okutmanların başarılarının karşılaştırılmasını “sakıncalı” bulmuşlardır (TDA/Fon Kodu: 2387/Belge No:7441328). Bu programın hayata geçirildiğine dair bir kayıta rastlanmamıştır. Fakat böyle bir değerlendirme çalışmasının diğer alanlarda çalışan barış gönüllülerine uygulanmasının düşünülmemiş olması, İngilizce eğitimine verilen önemi göstermesi bakımından önemlidir.

Türkiye açısından eğitim alanında çalışan gönüllülerle ilgili başlangıçta bir itiraz söz konusu değildir. 8 Nisan 1965 yılında Dışişleri Bakanlığında Barış Gönüllüleri hakkında ilgili kurum temsilcileriyle yapılan toplantıda MEB temsilcisi “emirlerinde çalışan barış gönüllülerinin çok faydalı hizmetler gördüklerini” ifade etmiştir (TDA/Fon Kodu: 2387/Belge No:9055214). 1969 yılında Türkiye’deki yabancı dil eğitimi üzerine yazılan bir raporda barış gönüllülerinin İngilizce öğretim programı için en kullanışlı yöntem olduğu ifade edilmiştir. Gönüllüler, Eğitim Enstitülerinde, üniversitelerdeki temel dil eğitiminde ve İngiliz dili bölümlerinde iş arkadaşlarıyla genellikle uyumlu çalışmakta ve kendi öğrencileri arasında popüler olmaktadır (Doran, 1969, s. 53-55).

Fakat teşkilat, gönüllülerin GEE’de toplu halde görev yapmalarının moral yönünden zararlı olduğu görüşündedir, sayıca fazla olmaları onların diğer Türk öğretmenlerle kaynaşmalarına engel olmuş aralarında soğukluk ve sürtüşme yaşanmasına neden olmuştur (TDA/Fon Kodu: 2387/Belge No:6182233). MEB’in 125 İngiliz okutmanından 57’sini GEE ve Maarif Kolejlerinde görevlendirmesi ve bunlara müstakil görevler vermesi teşkilat tarafından doğru bulunmamıştır. Gönüllüler Türkiye’den ayrıldıktan sonra yerlerini dolduracak görevli bulunması konusunda büyük güçlüklerle karşılaşılacağı uyarısı yapılmıştır. Gönüllülerin Türk öğretmenlerle temas edememesi onların en önemli amaçlarından birisi olan gittikleri ülkenin dilini öğrenmelerine de engel olmaktadır. Teşkilat, GEE’de görevli öğretmenlerin süresi bitenlerin yerine daha az sayıda İngilizce okutmanı göndereceklerini, söyledikleri dikkate alınmazsa sayıların ileride daha da düşürüleceği uyarısında bulunmuştur. Bu konuda son derece hassas olan teşkilat, bu konudaki anlaşmazlığa bir çözüm bulunamazsa bütün bir programın uygulanmasının tehlikeye düşmesinin ihtimal dâhilinde olduğunu (TDA/Fon Kodu: 2387/Belge No:7287661) söyleyecek kadar ileri gitmiştir. Bu noktada teşkilatın öğretmenleri büyük şehirler yerine taşraya ve dağınık olarak göndermek istediği söylenebilir. Bundan amaç ise, teşkilata yönelik eleştirilen başında gelen, bilgi toplama faaliyetlerine hız vermek istemesi etkili olmuştur.

GEE’de çalışan gönüllüler hakkında Türk meslektaşları çeşitli görüşler bildirmişlerdir. Bunlardan GEE yöneticilerinden Naciye Öncül ve Mehmet Ali Erkiner, bölümde çalışan barış gönüllülerini öğretmen olarak yetişmemiş olsalar da “nitelikli ve başarılı” olarak tanımlamışlardır. Erkiner gönüllülerin bilgi eksikliklerinin kendileri tarafından giderildiğini ifade etmiştir. Erkiner barış gönüllülerinin yararlı olacakları yerlerin başında üniversite kursları, Eğitim Enstitüleri, teksifi kurslar ve kolejler olduğunu düşünmekte ve buralardaki barış gönüllülerinin iyi seçildiği ve iyi kontrol edildiği takdirde çok faydalı olabileceklerini düşünmektedir. Genel olarak Türkiye’ye verilecek barış gönüllüsü sayısı azaltılması

kararını destekleyen Erkiner, bilhassa Eğitim Enstitüleri'ne gönderilecek gönüllülerinin sayısının azaltılmaması gerektiği kanaatindedir. Barış gönüllülerinin, yurtdışından gelen uzman öğretmenlere göre masrafsız olmaları İngilizce eğitiminde gönüllülerin tercih edilmelerine yol açmış gözükmektedir. Erkiner, GEE Müdürlüğüne yazdığı 12 Ekim 1968 tarihli yazısında bu konuyu şöyle vurgulamıştır; “*Barış gönüllülerinin çalıştırılması yabancı uzmanların fazla ücret istemelerindedir. Yeter sayıda İngiliz, Amerikalı ve diğer yabancı uzmanlar bulunursa barış gönüllülerine lüzum kalmaz.*” (Altunya, 2006, s. 826). Nitekim yeterli sayıda yabancı uzman bulunmadan gönüllülerin gönderilmesiyle GEE İngilizce bölümünde 1970 sonrasında öğretmen eksiği ortaya çıkmıştır. Diğer bölümlerin İngilizce dersleri tümünden boş geçerken, zamanla nitelikli öğretmen bulmak da gittikçe zorlaşacaktır. Naciye Öncül gönüllü öğretmenlerin öğrencilere konuşma ve telaffuz pratiği geliştirmeleri konusunda yardım ettiklerini ve konuşma dersleri için yabancı öğretmen olmasının şart olduğunu vurgulayarak kendilerinden memnun olduklarını vurgulamıştır. Diğer yandan Türk meslektaşlar arasında bu gönüllülerin aslında öğretmen olmadıkları için yetersiz olduklarını ve çalıştırılma biçimlerinin amacı aştığını öne sürenler de bulunmuştur. Özellikle yabancı dil bölümü şefleri ve öğretmenlerinden bir kısmı bu uygulamaya karşı olmuşlardır. Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Eğitim Enstitüsü müdürü Cemal Alpman MEB'e yazdığı 15 Ekim 1968 tarihli yazıda, öğrencilerin İngilizce konuşmalarına yardımcı olmak üzere görevlendirilen gönüllülere bağımsız ders ve not takdir yetkisi verilmesine karşı çıkararak mesleği öğretmenlik olan gerçek öğretmenler talep etmiştir (Altunya, 2006, s. 823). Alpman'ın yazısında barış gönüllüleri ile ilgili şu eleştirileri dikkat çekicidir;

Müdürlüğümüz, barış gönüllülerinin Enstitümüzdeki varlığını bir ihtiyacı karşılamaları bakımından lüzumlu telakki etmekle beraber, terk edilemez eleman oldukları hususuna kani değildir. Aslında öğrencilerimizin yabancı dildeki konuşma yeteneklerini, boş zamanlarda aralarında bulunmak şartıyla geliştirmekle görevlendirilmeleri gereken bu elemanlara, bölümce müstakil ders verildiği, not takdiri yetkisi tanındığı görülmekte, bunu ise zaman zaman mahzurlar doğurduğu tespit edilmektedir. Hemen pek çoğu öğretmenlik meslek formasyonu almamış olan bu elemanları öğrenci kaderine müessir olabilecek tasarruflarda bulunmaları kendilerinden beklenen faydaları hiçe indiren bir mahiyet de alabilir. Öğretmen yetiştiren bir müessesede öğretmenlik görevini kendine mahsus şartları olduğu gibi, öğretmenlerin de belli seviyedeki kariyer ve vasıflarıyla öğretmen adayları üzerinde kişiliklerinin olumlu ağırlığını hissetmeleri lazımdır. Barış gönüllülerinde durumun her zaman böyle olduğu söylenemez (Altunya, 2006, s. 826).

Eğitim Psikolojisi derslerine giren öğretim üyesi Adalet Odyak, anılarında barış gönüllülerinden olumsuz bir şekilde bahsetmiştir. Odyak'ın verdiği bilgilere göre 1966 yılında İngilizce bölümünde üç barış gönüllüsü öğretmen vardır. Bunlardan birisi “*dikkatleri üstüne çekecek şekilde giyinen, çok basit görünümlü, çok boyalı bir bayan*” dır. Öbür ikisi ise, belki üniversite eğitimlerini tamamlamadan Türkiye'ye gelen oldukça genç yaştaki çocuklardır. Kadın öğretmen İngilizce gramer dersi vermektedir fakat son sınıf öğrencileri “*Biz bir şey öğrenmiyoruz. Bu bilgisizlikle nasıl öğretmen olur, nasıl öğrenci karşısına çıkarız?*” diye şikâyet etmektedirler. Bayan Odyak'ın yorumu şu şekildedir, “*Açıktır ki, kendi ana dilini konuşan her insanın, dilinin dil bilgisini, bir yüksek okul öğrencisine ders verecek kadar bilmesi olası değildir. Meğerki dil üzerinde uzman olsun.*” Öğrenciler ayrıca diğer iki genç öğretmenden de pek yararlanamadıklarını eklemektedirler. GEE'de gönüllülere karşı duyulan hoşnutsuzluğun boykota dönüşmesini Adalet Hanım şöyle anlatmıştır;

Günlerden bir gün Almanca bölümündeki dersimden dönerken İngilizce bölümü son sınıf öğrencilerinin bahçede dolaştıklarını gördüm. Bu doğal bir şeydi. Öğretmenleri derse gelmemiş olabilirdi. Oysa az sonra olayın tümüyle başka olduğu fısıltı halinde duyuldu. Çocuklar içlerini kemiren dertlerini bu kez de derslerine giren Türk öğretmene açmak istemişler. Barış gönüllülerinden, hele bayan öğretmenden hiç faydalanamadıklarını ona da söylemişler. “*Bu halimizle birkaç ay sonra nasıl öğretmen olacağız, nasıl öğrencilerin karşısına geçip ders vereceğiz hocam?*” diye sormuşlar. Aldıkları yanıt bu genç insanları alt üst edici bir tümcedir ve şöyledir; “*Ne söylenip duruyorsunuz Amerika yardım etmese açıktan nefesiniz kokar hepinizin.*” O anda sınıf terkedilmiş ve o gün akşama kadar derslere girilmemiştir (Odyak, 1982, s. 177, 178).

GEE öğrencilerinden 1969-72 yılları arasında eğitim gören Meral Serinyel, GEE'deki barış gönüllülerinin derslerine girdiğini hatırlamaktadır. Gönüllüler hakkında olumsuz bir dil kullanan Serinyel, 40 gün süren bir boykotla gönüllüleri gönderdiklerini ve sonrasında sertifikalı ve formasyonu olan düzgün yabancı öğretmenleri olduğunu ifade etmiştir (Altunya, 2006, s. 842). GEE öğrencileri kendi aralarında yaptıkları

toplantıda İngilizce Eğitimi bölümünde bulunan 12 barış gönüllüsünün işine son verilinceye kadar boykot yapma kararı almışlardır (Milliyet, 25.2.1970, s. 11).

Barış gönüllülerinin görevden alınmaları için girişilen bu boykot hareketi sırasında bazı öğrenciler Amerikan bayrağını yakmışlardır (Milliyet, 27.2.1970, s. 11). 25 Şubat'ta başlatılan boykot 2 Mart tarihinde bitmiş ve öğrenciler derslere girmişlerdir. Şartlı olarak boykotu kaldıran öğrenciler okula barış gönüllüsü sokulduğu takdirde boykotu yeniden başlatacaklarını bildirmişler, gönüllülerinin tekrar okula gelmeleri ihtimaline karşı bir grup öğrenci Enstitü kapılarında nöbet tutmaya başlamışlardır (Milliyet, 3.3.1970, s. 11).

Başlangıçta çok fazla tepki çekmeyen teşkilata ve gönüllülere karşı tutumun, dönemin genel siyasi ortamının da etkisiyle zaman içerisinde değiştiği görülmüştür. Görüldüğü üzere, gönüllülere yönelik itirazlar ve hatta “şiddetli infial” denilebilecek ilk tepkiler barış gönüllülerinden ders alan öğrencilerden gelmiştir (TDA/Fon Kodu: 2387/Belge No:9596685). Özellikle 1970 yılının şubat ayında yaşanan olay GEE bünyesinde çalışan gönüllüler için bir dönüm noktası olmuştur. Bu yıl 12 kişi GEE bünyesinde çalışmaktadır, olay günü Serinyel'in bahsettiği gibi gönüllülerin Enstitüye girmesi engellenmiş, kendilerine orada istenmedikleri ifade edilmiştir. Durumdan haberdar olan teşkilat diğer gönüllülerin Fakülteye gitmemelerini istemiştir. Türkiye'deki Barış Gönüllüleri Teşkilatı Başkanı J.P. Corey, Türkiye Dışişleri Bakanlığı ile görüşerek bu durum hakkında bilgi vermiş ve durumun gönüllüler üzerinde olumsuz psikolojik tesirleri olduğunu ifade etmiştir. Ona göre bundan sonra birlikte ahenk içinde çalışma imkânı kalmamıştır. Dışişleri bu olayın öğrencilerle gönüllü öğretmenler arasında cereyan eden bir ihtilaftan mı kaynaklandığını sorgulamış fakat teşkilat başkanı böyle bir olay yaşanmadığını bildirmiştir. Başkana göre o zamana kadar GEE'deki gönüllü öğretmen ve öğrenciler “dostluk ve arkadaşlık” ilişkileri kurmuşlardır (TDA/Fon Kodu: 54/Belge No: 1727477; TDA/Fon Kodu: 54/Belge No:7999871). Bundan başka ayrıca Barış Gönüllüleri Teşkilatı Başkan Yardımcısı Barry de, Türk Dışişleri Bakanlığına bir ziyarette bulunarak GEE'deki gönüllülerle ilgili olarak yetkililerle görüşmüş ve endişelerini aktarmıştır. Ortamdaki gerginlik nedeniyle GEE'de yabancı diller bölümünde çalışan 6 öğretim üyesinden 5'i görevlerinden ayrılarak ülkelerine dönmek ve bilahare başka bir memlekette çalışmak istediklerini teşkilata bildirmişlerdir. Fakat teksifi kurslar kısmında çalışanların böyle bir talebi olmamıştır. Bunda olayların zaman içerisinde normale dönmesi etkili olmuşa benzemektedir. Barry'nin endişesi olayların tekrar canlanması hatta bu sefer şiddet hareketlerine dönmesidir. Aynı dönemde Türk limanlarını ziyaret eden Amerikan savaş gemilerinin mürettebatına yönelik protesto ve şiddet olaylarının GEE'ye sirayet edeceği endişesi hâkimdir (TDA/Fon Kodu: 54/Belge No: 1727430; TDA/Fon Kodu: 2303/Belge No:12637672). Aynı dönemlerde, Atatürk Üniversitesinde görev yapan ve Kürtçe bilen gönüllülerin (3 kişidir) bölgede kuşku verici davranış ve eylemlerde bulunup bulunmadıkları konusu Meclis'te bir soru önergesi verilmesine neden olmuş, cevap olarak böyle bir faaliyet olduğuna dair bilgi olmadığı ifade edilmiştir. Sözlü soru önergesinde ayrıca gönüllülerin ABD'li bilim insanları tarafından bile “manevi emperyalizm”in temsilcisi olarak nitelendirildikleri ifade edilmiştir (TDA/Fon Kodu: 54/Belge No: 1727571).

Teşkilatın kendi çalışanları içerisinde de işleyiş ve amaca yönelik eleştirilerin ve manevi emperyalizme itirazların olduğu görülmüştür. Ekvator'da görevli 8 gönüllü, teşkilata kalkınmaya çalışan ülkelere yardım etmek üzere katıldıklarını fakat yanıldıklarını, teşkilatın gidilen ülkelerde ABD'nin dış politikasını ve Amerikan kültürünü benimsetmeye çalıştığını ifade etmişlerdir. Gönüllüler, teşkilatı Amerikan Hükûmeti gibi “kolonist ve mağrur” olarak tanımlamışlardır (TDA/Fon Kodu: 54/Belge No: 1728157).

1966 yılında alınan bir karara göre Türkiye'deki gönüllülerin sayısının, hangi alanda çalıştığına bakılmaksızın, tedricen azaltılarak 1972 yılına kadar tamamen tasfiye edilmelerine karar verilmiştir (TDA/Fon Kodu: 2387/Belge No:5657133; TDA/Fon Kodu: 2387/Belge No:6082821). Gönüllü kabul eden ülkeler arasında gönüllülerle çalışmayı sonlandırıp sonrasında bu karardan vazgeçerek tekrar barış gönüllüsü talep eden ülkeler olduğu görülmüştür. Türkiye bu ülkeler içerisinde değildir, barış gönüllüsü talep etmeme kararında sebat etmiş ve günümüze kadar tekrar barış gönüllüsü talep etmemiştir.

4. SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Barış gönüllüleri teşkilatı, ABD açısından gönüllülerin hem iç politika hem de dış politikada belli amaçlar için kullanıldığı bir propaganda vasıtası olmuştur. İç politikada ABD'li işsiz gençlere iş sahası yaratmak, dış politikada ise dünya kamuoyunda kötüye giden Amerikan imajını düzeltmek teşkilatın en başta gelen amaçları arasında olmuştur.

Gönüllüler gittikleri bütün ülkelerde ve Türkiye’de İngilizce öğretimi başta olmak üzere, tarım, sağlık, toplumsal kalkınma, sosyal hizmetler, turizm ve diğer bazı sahalarda çalışmışlardır. Hem diğer ülkelerde hem Türkiye’de İngilizce eğitimi en fazla sayıda gönüllünün çalıştığı alan olmasının yanı sıra gönüllü kabul eden ülkeler açısından en çok memnuniyet duyulan alandır.

Türkiye’de barış gönüllüleri programı Soğuk Savaş döneminde kurulan Türk-Amerikan ilişkilerinin ve iş birliğinin bir sonucu olarak hayata geçirilmiştir. Siyasi olayların şekillendirdiği bu uygulama sonraki dönemlerde yaşanan Kıbrıs meselesi ve “Johnson Mektubu” gibi siyasi olayların da etkisiyle yıpranmış ve başlangıçta çok da sorgulanmayan bazı gerçekler üzerinden Türk kamuoyunca eleştirilmeye başlanmıştır.

Türkiye’de İngilizce eğitimi alanında çalışan barış gönüllülerin çalışma alanlarından birisi de GEE’dir. GEE barış gönüllülerinin hem uyum eğitimi almak hem de İngilizce öğretmenliği bölümünde eğitim vermek üzere buldukları bir kurumdur. Bu durum diğer kurumlar içerisinde uygulanmasına rastlanmayan bir örnektir. GEE’de uyum eğitimi alan barış gönüllülerine yönelik bir tepki mevcut değildir. Fakat Enstitüde çalışan gönüllü öğretim üyelerine karşı çalıştıkları süre boyunca olumsuz tavır takınanlar olmuştur. Ana dilleri İngilizce olduğundan “native speaker” kategorisinde değerlendirilen bu gönüllülerin İngilizce konuşma dersi vermelerini destekleyenler olduğu gibi, tecrübelerini yetersiz bularak yerlerine öğretmenlik formasyonu olan gerçek öğretim üyeleri gönderilmesini isteyenler de olmuştur. Gönüllülerin sadece öğrencilere boş zamanlarda telaffuz pratiği yaptırılmaları konusunda yardımcı olmaları planlanırken, müstakil ders ve not verme yetkisi verilmesi GEE’nin Türk öğretim üyeleri ve yöneticilerinin tepkisini çekmiştir. Bu noktada barış gönüllülerinin görev tanımları ile sınır ve sorumlulukları konusunda bir anlaşmazlık olduğu anlaşılmaktadır. Bundan kısa bir süre sonra da bazı siyasi ve millî hassasiyetlerin de işin içerisine karışmasıyla GEE öğrencilerinin itiraz ve boykotları başlamıştır. Teşkilat yöneticilerinin Türkiye’nin diğer bölgelerinde başlayan ABD karşıtı tutumlarla bağlantılı gördükleri bu boykot, gönüllüleri ve teşkilat yöneticilerini tedirgin etmeye yetmiştir. Zaten aşağı yukarı aynı zamanlarda Türk Hükümeti programı sonlandırma kararı almış ve bu zamanlama belki de büyüme ihtimali olan boykot ve protestoların daha büyük olaylara evrilmeden sonlanmasını sağlamıştır.

KAYNAKÇA

- Akol, O. K. (1967). Barış gönüllüleri. *Forum*, 20 (320), 9-11.
- Akşam. (28 Ağustos 1962). Barış Gönüllüleri Anlaşması İmzalandı.
- Altunya, N. (2006). *Gazi Eğitim Enstitüsü-Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Eğitim Enstitüsü (1926-1980)*. Gazi Üniversitesi Yayını.
- Arkadaslar (t.y.). http://www.arkadaslar.info/turkey_17.htm; http://www.arkadaslar.info/fall_92_1.htm.
- Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi, Dönem 1, Cilt 26, Birleşim 67, 2 Nisan 1965.
- Doran, R. E. (1969). *A Review of English language training in Turkey, A report prepared for U.S.A.I.D. education division*, Ankara.
- Durmaz, E. (2013). *Amerikan Barış Gönüllüleri ve Batı Anadoludaki faaliyetleri (Muğla-Aydın)*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adnan Menderes Üniversitesi.
- English language programs of the agency for international development. (1967). The Education and Human Resources Division Office of Program and Policy Coordination, Department of State Agency for International Development.
- Erken, A. (2015). Türkiye’de barış gönüllüleri programına bir bakış: 1961-1970. *Avrasya Etüdlere*, 48 (2), 39-63.
- Eşel, G. (2014). *Amerikan barış gönüllülerinin Türkiye’deki faaliyetleri*. [Yayınlanmış Doktora Tezi]. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erciyes Üniversitesi.
- Evans, D. (2017). *Summary of survey results*. <http://www.arkadaslar.info/Buralarda/BuralardaDec2017.pdf>.
- Hanson, P. (2016). *A tribute to Dave Weinman*, http://arkadaslar.info/Buralarda/Buralarda_10_2016.pdf.
- Hanson, P. (2017). Turkey 1 reunion in May! <http://www.arkadaslar.info/Buralarda/BuralardaDec2017.pdf>.
- Hanson, P. (2010). You have to start somewhere: in-country training at Gazi Eğitim Enstitüsü for Turkey I, <file:///C:/Users/Fujitsu/Desktop/BuralardaJune2010.pdf>.

- Kinsman, W. (2017). A Volunteer from Turkey 1 shares what Peace Corps has meant for him. <http://www.arkadaslar.info/Buralarda/BuralardaDec2017.pdf>.
- Milliyet. (18 Ağustos 1962). Başkan Yardımcısı.
- Milliyet. (24 Ağustos 1962). Başkan Yardımcısı Johnson Geziye Çıktı.
- Milliyet. (26 Ağustos 1962). L. Johnson Bugün Ankaraya Geliyor.
- Milliyet. (25 Şubat 1970). Eğitimde Boykot.
- Milliyet. (27 Şubat 1970). Amerikan Bayrağını Yaktılar.
- Milliyet. (3 Mart 1970). Gazi Eğitimde Boykot Kalktı.
- Odyak, A. (1982). *Şaşırtıcı bir eğitim olayı-bir öğretmenin anıları*. Ankara Basım Sanayi.
- Özbalkan, M. (1970). Gizli belgelerle barış gönüllüleri. Ahmet Sarı Matbaası.
- Parlak, Z. (2015). Kendi anılarında Türkiye’de bulunan Amerikan Barış Gönüllülerinin yaşadıkları değişim süreci. *Kebikeç*, 39, 291-314.
- Peacecorps (t.y.). <http://www.peacecorps.gov/volunteer/learn/wherepc/> http://peacecorpsonline.org/historyofthepeacecorps/annualreports/10TH_1971.PDF.
- Shriver, S. (1964). Point of the lance, Harper&Row.
- Soysal, M. (2010). *Barış Gönüllüleri ve Türkiye'deki faaliyetleri (1962-1972)*. [Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi]. Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara Üniversitesi.
- Summitt, A. R. (2002). Perspectives on power: John F. Kennedy and U.S.-Middle East relations. Western Michigan University Kalamazoo, Michigan December 2002, <http://scholarworks.wmich.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2309&context=dissertations>.
- TDA (Dışişleri Bakanlığı Diplomatik Arşiv Dairesi):
- TDA/Fon Kodu: 2387/Belge No:8068538; TDA/Fon Kodu: 54/Belge No: 1620238; TDA/Fon Kodu: 54/Belge No: 1727571; TDA/Fon Kodu: 2387/Belge No:8817640; TDA/Fon Kodu: 2303/Belge No: 5084618; TDA /Fon Kodu: 54/Belge No: 5171617; TDA/Fon Kodu: 2387/Belge No:6287148; TDA/Fon Kodu: 2387/Belge No:7441328; TDA/Fon Kodu: 2303/Belge No: 9174454; TDA/Fon Kodu: 2303/Belge No: 9837080; TDA/Fon Kodu: 2387/Belge No:6182052; TDA/Fon Kodu: 2387/Belge No:6183222; TDA/Fon Kodu: 2387/Belge No:6184268; TDA/Fon Kodu: 2387/Belge No:8817551; TDA/Fon Kodu: 2387/Belge No:9055214; TDA/Fon Kodu: 2387/Belge No:6182233; TDA/Fon Kodu: 2387/Belge No:7287661; TDA/Fon Kodu: 2387/Belge No:9596685; TDA/Fon Kodu: 54/Belge No: 1727477; TDA/Fon Kodu: 54/Belge No:7999871; TDA/Fon Kodu: 54/Belge No: 1727430; TDA/Fon Kodu: 2303/Belge No:12637672; TDA/Fon Kodu: 54/Belge No: 1728157; TDA/Fon Kodu: 2387/Belge No:5657133; TDA/Fon Kodu: 2387/Belge No:6082821.
- Wilson, A. & H. Wilson, J. (2011). Voices from the peace corps: fifty years of Kentucky volunteers. The University Press of Kentucky, Kentucky.
- Weinman, D. (2014). Peace Corps/Turkey: A retrospective. http://www.arkadaslar.info/history_peace_corps_turkey.htm.
- Woods, J. & Olson, S. (2015). To make a difference: a peace corps memoir Turkey 1964-66. <https://www.amazon.com/Make-Difference-Memoir-Turkey-1964-66/dp/1508666202>.